

2188 бр

ЮРІЙ КОВИЛЕЦЬКИЙ

БУКОВИНСЬКА
КРАСА

59

УКРАЇНСЬКЕ ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО

Ціна 1 крб. 25 коп.

V.N. Karazin Kharkiv National University

00665943

7

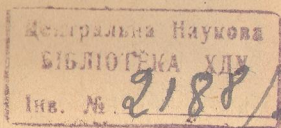
8с 28/09)
Кобильные

11/18

ЮРІЙ КОБИЛЕЦЬКИЙ

БУКОВИНСЬКА КРАСА

(ЛІТЕРАТУРНО-БІОГРАФІЧНИЙ НАРИС ПРО
О. КОБИЛЯНСЬКУ)

середно
1939

УКРАЇНСЬКЕ ДЕРЖАВНЕ ВИДАВНИЦТВО
КИЇВ 1944 ХАРКІВ

К46

Юрий Кобилецкий — Буковинская краса

(На украинском языке)

БЦ 06881. Зам. 735. 1 друк. арк. В одному друк. ар.
38.000 зн. Підписано до друку 10-VIII 1944 р. Тир. 100
Харків. Друкарня ім. Фрунзе.

Ольга Кобилянська

Далекий острівець землі, оточений непроглядними хащами,—і тільки вкриті терном і гострим каменем стежки нагадують, що існують дороги до великої землі. Та ще тумани клубочаться в урвищах, сповиваючи обрії, посилаючи свої їдкі випари на той острів, та хіба іноді прорветься промінь крізь них з землі великої і жаданої. Треба мати велику мужність в серці, щоб не зневіритись, не втратити надій, побачити в маленькому острівці частку великої укоханої батьківщини і оспівати його, опоетизувати навіки. Велич Ольги Кобилянської в твердості духа, в незмірній силі любові до України і свого народу, до її частки — Буковини. Закинута і одірвана долею од великого слов'ян-

ського світу, серед німецьких хвиль, що билися об поріг в дикому стремлінні на схід, Буковина була справді одним з перших об'єктів германізації, але народ її встояв, зберігши вірність прадідівським звичаям, своїй культурі, зберігши свою національну гідність.

Ольга Кобилянська, як вірна дочка свого народу, була виразником невичерпних духовних сил народу, його патріотичних почуттів, його зброєю в опорі онімечуванню.

Творчість Ольги Кобилянської припадає на останнє десятиріччя XIX і першу третину XX сторіччя. Вона бачила здійснення віковичних мрій українського народу—історичне возз'єднання українських земель, а закінчила своє життя навесні 1942 року серед лиха і смутку, принесеного німецькими загарбниками на тимчасово окуповані ними українські землі.

Ольга Кобилянська народилася 27 листопада 1863 року в містечку Гура-Гуморі, Кімполунгської округи на Буковині. В самому серці Карпат, серед розкішної гірської природи проходило дитинство письменниці. І вражіння дитячих літ, любов до природи пронесла О. Кобилянська через усе життя.

Батько О. Кобилянської—дрібний урядовець. Важко було їй здобувати освіту. Закінчила Кобилянська лише 4 класи початкової школи. В автобіографії письменниця так згадує про своє навчання: „В ті часи, коли я ходила до школи, не легко було дістати українські книжки, хіба що в Чернівцях або в галицьких містах, від котрих жили ми далеко й залізниці туди побудовано аж геть пізніше. Готових грошей не було, бо нас, дітей, громадка до 7 душок, вимагала своє, особливо хлопці, що мусили побирати науку, бо з дівчатами давніше менше числились, як це діється тепер.

У публічних школах не вчили за моїх молодих літ по-українськи й мене посилав батько на протязі трьох місяців побирати науку української мови приватно в одній вчительки...“ Отже, рідної мови вчилася Ольга Кобилянська насамперед дома, де розмовляли по-українському. Тут же познайомилась вона із українськими часописами, як про це згадує письменниця в автобіографії: „Вдома були журнали, як „Червона Русь“, „Родимый Листок“, а пізніше „Діло“, але яке мусило з часом уступити наново „Червоній Русі“.

Родинне оточення спричинювалось до широкого читання книжок, а допитливий розум молодой дівчини знаходив підтримку в батькові. Про нього говорить Ольга Кобилянська:

„...Саме мій батько був тим, через якого можна було набувати книжки, я діставала їх без перешкод тим більше, що батько й матір піддержували в нас, дітей, дуже радо стремління й охоту до освіти“.

В автобіографічних листах пише письменниця про великий вплив на неї Метерлінка, про своє захоплення скандинавською літературою, про читання класичних творів німецької літератури.

Українську мову, мову свого народу глибоко любила з дитячих літ. Вперше почула майбутня письменниця всю правду про рідне слово від Софії Окуневської (Морачевської), з якою О. Кобилянська познайомилась в Кімполунзі в 1881 р. Через С. Окуневську зблизилася вона й з українською письменницею Н. Кобринською. Після того Ольга Кобилянська „міцніла в своїх постановах вивчитися найліпше рідної мови і працювати в ній...“

В 1887 році написала вона оповідання „Людина“, яке побачило світ тільки в

1894 році, надруковане у львівській „Зорі“. Відтоді Ольга Кобилянська дала українській літературі багато визначних творів: повісті „Царівна“, „Земля“, „Ніоба“, „В неділю рано зілля копала“, „Через кладку“, „За ситуаціями“, „Апостол“, збірки оповідань „Покора“, „До світла“.

Іван Франко, розглядаючи процеси в розвитку української літератури, говорить про нові напрямки творення української прози на той час. На чолі цього нового напрямку він ставить О. Кобилянську, так характеризує особливості нової прози:

„Нова белетристика — це надзвичайно тонка філігранова робота, її змагання наблизитися скільки можна до музики. Задля цього вона незвичайно дбає о форму, о мелодійність слова, о ритмічність бесіди. Вона ненавидить усяку шаблановість, ненавидить абстракти, довгі періоди і зложені речення. Натомість вона любить у сміливих і незвичайних порівняннях, в уриваних реченнях, у півслівцях і тонких натяках („Молода Україна“ стор. 80).

Розвиваючи свої мистецькі смаки під впливом російської і західноєвропейської літератури, Ольга Кобилянська збагачувала форми і розширювала межі тематичні

української літератури, але ніколи не відходила од ідейних прагнень свого народу, а була їх виразником нехай і в дещо оригінальній, своєрідній формі. Недарма Леся Українка в статті „Малорусские писатели на Буковине“ писала: „Действительно, эстетический и идейный уровень развития у Кобылянской гораздо выше, чем у тех буковинских и галицких писателей, которые развивались под влиянием только исключительно местной и польской литературы“.

Ольга Кобылянська була пристрасною патріоткою і співцем своєї чудової Буковини і гордих буковинців, що їх благородство протиставляла вона бундючності зарозумілих німецьких „культуртрегерів“. Любов до Буковини, до свого народу — основний мотив у творчості письменниці. Можна без перебільшення сказати, що буковинська природа знайшла найкращого свого співця в особі Ольги Кобылянської. „Гори Карпатські, сповиті в синяві мряки, або непроглядні густі праліси, синіють здалека, немов зачарований, замкнений у собі світ. Хто жив у тих горах, хто дихав їх воздухом, упивався їх величавою красою, того все тягне між них, наче орла до гніз-

да на самотній скелі“ — писала в оповіданні „Час“ письменниця.

Вона й була буковинським орлом в українській літературі, та не літала в надхмарних висотах, а спостерігала довколишнє життя у всьому його обширі і давала справді реалістичні картини побуту свого народу під австрійсько-царським пануванням.

Про любов до народу авторка багато загадує в творах, вкладаючи свої погляди в уста героїв. Чи не найвиразніше сформульовані вони в творі „Ідеї“. „В мене було з наймолодших літ почуття національне таке сильне, любов до люду мого така інтенсивна, що я можу сміливо сказати, була б дала життя за нього... Мої ідеали були: бачити свій народ сильним, культурним...“

Виходячи з цих ідеалів письменниця творила й образи людей міцних волею, „аристократів“ духа, що вмирали, але не ламались, не схилялись покірно перед долею. Жінку-протестантку обрала авторка носієм своїх поглядів, щоб показати в ній усю велич українського народу. Любов до народу у письменниці — завжди, керує

вчинками її героїв, облагороджує їх, ставить понад вузьке міщанське оточення.

В образи жінок-героїнь втілювала О. Кобилянська свої власні ідеали, створюючи тип жінки з широким розмахом думки, що так імпонував авторці. „Мені приходилось не раз в житті боротися з вузькоглядністю, тупоумством і невірними поглядами, що походили з традиційної заскорузлості і що були через свою довголітність сильні. В усіх тих заворожених кругах самотна, без яких-будь матеріальних засобів та шукаючи визволення, писала, як знала, свої новели, нариси, оповідання...“ — розповідає О. Кобилянська в автобіографії. Недарма критика, роблячи письменниці багато закидів, сходилася на одному — Ольга Кобилянська як у першому оповіданні „Людина“, так і в усіх своїх дальших повістях та оповіданнях („Царівна“, „Ніоба“, „Valse melancholie“) творила образ вольової української жінки, гордої і незламної в своїх шуканнях і боротьбі за право на життя. Ось як пише про це один із письменників Західної України Осип Маковей:

„Олена з „Людини“ і Наталка з „Царівни“, то дві сестри, рідні собі духом і серцем, однаково характерні і трохи чи не

подібні до себе і з вигляду"... і далі: „Людина“ Олена — це молоденька пташка, що зірвалась летіти й нараз підстрелена падає; „Царівна“ Наталка — це вже, нехай скажу трохи сміліше, гетівський Вертер у спідниці, очевидно не такий самий, але подібний“.

Ще вищої думки про образ вольової української жінки в творах О. Кобилянської Л. Українка, яка порівнює роман „Царівна“ з подібними темою творами німецької та італійської тогочасної літератури: „Він стоїть значно вище по замислу й виконанню, як романи на подібну тему німецької письменниці Рейтер „Aus guter Familie“ й італійської белетристики Неери „Teresa“, з якими галицька критика порівнювала „Царівну“. Порівнюючи ці три твори, ми бачимо, що героїня-українка вийшла з великим успіхом з боротьби, що обернула німку й італійку в нещасних історичних старих дівок“.

Такий же сильний, вольовий образ старої жінки Анни Янович у повісті „Ніоба“.

Анна Янович сумує над долею своїх дітей, але не зраджує своїх переконань; вмирає в бідності „аристократка“ — стара мати, тому що вона все своє життя „не-

навиділа з глибини серця малодушність, що воліла упадати з голоду, як приймати милостиню й коритися“; накладає на себе руки Софія Дорошенко, зрозумівши крах мрій про улюблену музику, а коритися далі не хоче.

Так званий, „аристократизм“ Ольги Кобилянської, якого до речі не зрозуміла більшість критиків, що закидали їй ніцшеанство, нічого спільного з ніцшеанською „надлюдиною“, з усім світоглядом Ніцше насправді не має. „Аристократизм“ Ольги Кобилянської—насамперед своєрідний протест проти задушливої гнітючої атмосфери і духовного нидіння у австрійській тюрми народів. Малюючи горду духом українську жінку, обираючи її високі прагнення основною темою своєї творчості, Ольга Кобилянська бачить у ній носія національних рис українського народу. Підносячи образ української жінки до найвищого ідеалу, вона хоче бачити її „княгинею між європейським жіноцтвом. Жіноцтво цвіт народу. Чому воно не має бути в нас плекане, повне ясного, виробленого, укінченого характеру“? („Балаканина про українську жінку“). Більшість жіночих образів бере Ольга Кобилянська з інтелігенції,

але таких же рис надає вона і простим сільським дівчатам. Така і Туркина Тетяна („У неділю рано“), така ж і Маня Обринська („Через кладку“) і така ж „аристократка“. Це один образ у різних ситуаціях і різній обстанові взятий. Не дарма Л. Українка в тій же статті про О. Кобилянську підкреслює реальність жіночих образів письменниці:

„Ті, що докоряють Кобилянську за поривання в надхмарну далечинь, можуть тішитись, бо письменниця не завжди цурається „долин“; доказом цього є чудове оповідання під назвою „Некультурна“, де під чисто симфонічний акомпанімент оповідається дуже реально, що може оскандалити благочестивих австрійських читачів, історія селянки-гуцулки, еманципованої не по теорії, а по інстинкту. Сильна, здібна до всякої мужеської праці, красуня з вродженим чуттям краси, ця „некультурна“ відстоює свою особистість від грубого залицяльника, який їй подобається, але обурює її самовпевненою в'їдливістю“.

Обстоювання жіночої гідності, боротьба за соціальне й духовне розкріпачення жінки були для письменниці часткою боротьби за гідність людини загалом. А складне

психологічне й суспільне становище, в якому опиняються герої, лише підкреслює їх мужність, насти́йність і витривалість у боротьбі з усілякими побутовими й громадськими злигоднями в австрійській монархії.

Всі твори Ольги Кобилянської тематично можна розподілити на три частини (хоч поділ цей умовний). Це або повісті про боротьбу гордої української жінки-інтелігентки з існуючим оточенням, або ж короткі реалістичні оповідання про життя і злидні буковинського селянства в умовах цісарських п'явок-банків рустикальних, або ж, нарешті, напоєні чарами романтичні сильні картини дикої гірської природи, дорогої серцеві письменниці. Одмітно від цих тематичних напрямів стоїть повість „Земля“, чи не найкращий реалістичний твір з доробку письменниці.

Народ у творчості О. Кобилянської — основний і величний образ. І саме це дозволяє відкинути будьякі обвинувачення на адресу письменниці в ніцшеанстві. Здається коло героїв Кобилянської обмежене; здебільшого це — інтелігентна родина, що бореться з злиднями і нестатками. А проте відразу ж помітна причина, що рухає і скеровує усі вчинки героїв — це народ.

Трагедія скривдженого і погорджуваного німцями народу є трагедія і героїв і самої письменниці. Легенду про кам'яну Ніобу використовує Ольга Кобилянська, щоб показати трагедію матері-українки, у якій діти „не вдалились“. Тут насправді глибоке розуміння становища буковинської інтелігенції, що не мала до чого докласти своїх сил, що задихалась, загнана в глухий кут, змушена витратити сили на чужу ненависну працю, стикатись в щоденному житті з ненависною німецькою експансією.

Мати, коментуючи щоденники дочки Зоні, мудро застерігає дочку від безпринципних зв'язків з чужинцем-німцем, від зради своїх звичаїв, віри, свого народу: „З твоїм почуттям до чужинця, якого ще й сама добре не розумієш, вразила вже твою церкву, твого майбутнього мужа, а до зради твоєї народності вже недалеко“— говорить стара, навчаючи дочку глибоко шанувати й поважати свій народ, вірити в нього, служити йому,— „А народ шануй! Дивись бо! Коли йдеш в ліс, то не знайдеш тут такого ладу, як у гарно виплеканім та за певним планом розбитім саду,— але зате побачиш ти в лісі таку силу і потугу, стільки несвідомої поезії й краси

2483/2/07.

з першої руки, про яку в гарно виплечанім саду іноді й не сниться, а тобі іноді з подиву серце замовкне, і ти б щораз, то все глибше в ліс заходила...

Це — той наш народ, моя доню!

Що має спільного ніцшеанство з його ідеалом егоїстичної надлюдини, яка стоїть над „натовпом“, з такими глибокими, людськими щирими поглядами на народ, з такими пристрасними закликами шанувати його, з такою гарячою любов'ю до народу. Не дарма в Ніобі взято епіграф з послання апостола Павла до коринф'ян: „Браття! Хоч би я говорив усіма людськими й янгольськими мовами, та не мав би любові, то був би я міддю, що дзвенить, або ґімвалом, що бренть“.

Не розглядаючи тут усього комплексу питань, зв'язаних з так званим „ніцшеанством“ Ольги Кобилянської, можемо сказати: наведеного досить, щоб відкинути безпідставні і неоґрунтовані закиди. Сама письменниця рішуче відкидає закиди в ніцшеанстві. Так проти закидів В. Симовича вона пише: „В. Симович написав недавно маленьку критику про мої писання і казав там, що я начиталася Ніцшого і перенесла його вмілою рукою на наш ґрунт... Проти

того я рішуче протестую". Та письменниця йде й далі. В одному з своїх оповідань „Він і вона“ Ольга Кобилянська подає нам тип німця-лікаря — носія ніцшеанських поглядів і викриває ці погляди, як дику руїницьку силу, що насувається на культуру слов'янських народів, зневажає їх, збирається поглинути своєю „расовою зверхністю“ і водночас тремтить, відчуваючи моральну і духовну силу слов'янських народів: „Ах, я вже просто здурів і починаю піддаватися тій грубій силі, що грозить нам десь у неясній далечині, — тій слов'янщині!“

Двоногій ніцшеанській бестії, що залицяється до дівчини з девізом Ніцше: „Як ідеш до жінки, то не забудь батога“, Ольга Кобилянська протиставляє висококультурну, всебічно розвинену українську дівчину, яка глибоко розуміє і знає німецьку, данську й російську літературу і своєю моральною зверхністю перемагає зарозумілого пихатого німчика.

Засуджуючи носіїв німецької філософії панування над людьми, Ольга Кобилянська водночас створює реалістичні картини злиднів українського буковинського селянства, картини тяжкого гніту австрій-

ської монархії. Широко відомі нашому читачеві такі оповідання, як „Банк рустикальний“, „Мужик“, „За готар“, „Під голим небом“, „На полях“, серія оповідань з часів імперіалістичної війни, нарешті символічне оповідання „Битва“, в якому письменниця дає трагічну картину знищення буковинських лісів.

Та найширшу картину життя селянства Буковини подає письменниця в повісті „Земля“. У Кобилянської є по суті дві повісті з життя селянства. Перша з них — романтична повість, побудована на народній пісні „Ой не ходи, Грицю, та й на вечорниці“. Друга — історія селянської родини, що стає жертвою жадоби до землі.

Що найхарактерніше для цієї повісті? — Надмірна поетизація, аж до обожнювання, землі. Земля виступає, як бог, що потребує людської жертви: ненастанної праці й поту і навіть крові. Вбивство брата братом змальовується як неминуча офіра селянському богові — землі, що має всі ознаки живої істоти:

„Гарна була земля!

У своїх барвах жива й свіжа, шкода лиш, що не говорила...

Івоника любив її. Він знав її в кожній

порі року і в різних її настроях, мов себе самого. Вона пригадувала чоловіка й жадала жертви.

Як була люта, боявся її більше, як по-чорнілого неба, що віщує тучу. А бувала люта, коли тижнями надармо тужила за холодними ситими краплями води, і замість води жеврюче проміння сонця випивало її соки. Тоді стягалися її тут і там випуклі сугуби і тріскали з гніву, вона ставала тверда й недоступна, і не видавала ніяких плодів“.

І не тільки Івоника обожає землю, ставиться до неї, як до живої істоти, боїться її. Його почуття до землі — почуття всього селянства. Все село знає справжнього вбивцю, батько знає, хто забив його улюбленого сина Михайла, але ніхто не видає вбивцю судові, бо земля потребує рук. Один син став її жертвою, а другий мусить обробляти її, хоч його руки заюшені кров'ю брата.

Другою характерною рисою повісті є відчуття важкого, неблаганного цісарського закону, що дамокловим мечем висить над головами селянства. Може б і не сталось страшної трагедії, коли б не забрали Михайла до цісарського війська.

Цісарська служба зруйнувала ідилічне життя Івоники, знищила щастя наймички Анни, як нищить вона життя багатьох „жовнірів“ — селянських дітей. „Що хвили чути — там один умер, тут побив кінь якогось на смерть... Там якийсь стратився“, — розповідає Михайло батькові про жовнірське життя. А дома безпросвітна нужда, злидні, бо немає хазяїна біля землі. Ось на два дні виринається жовнір з ненависної казарми, щоб поховати стару матір, і дістає жорстоку кару за спізнання. Бездушний офіцер б'є жовніра приказуючи: „Мені все одно: чи ти є, чи тебе нема, чи ти здох. Але мені йде о те, аби ти знав порядок...“

І тужить жовнір за родиною, нарікає на остогидле життя в казармі, скаржиться на важку свою долю: „А дома я ані пив, ані гуляв, ані калачів не їв. Я застав там таку нужду та такий смуток, що мені здавалося, що ходжу по коліна в сльозах“.

Великої сили потрібно було Івониці, щоб стримати Михайла од дезертирства, чесна і щира натура якого не може погодитися з приниженням людської гідності в австрійській казармі, де капітан примушує жовнірів язиком вилизувати сміття. Шахраї

видурюють у старого гроші за волики, та не визволяють сина з казарми. Цісарську службу терплять селяни, як велике і неблаганне нещастя, що його треба потерпіти. Але всі думки нещасних жовнів там, на селі, біля улюбленої землі.

Вікові традиції селянства міцні і непорушні. Коло інтересів родини Івоники обмежене, але почувається велика моральна сила цього селянського „соціального осередку“ (Ф. Енгельс), зв'язаного навіки з народними традиціями й побутом. Вона і є носієм цих традицій і їх охоронцем.

У письменниці є декілька нарисів-етюдів до великого полотна „Землі“. („Старі батьки“, „На полях“). В них накреслено образи основних героїв та деякі сюжетні лінії майбутньої соціальної драми. В повісті „Царівна“ згадується про втрату двох синів служницею Домкою (старший син застрелив молодшого).

В нарисах О. Кобилянська, підкреслюючи соціальне зло в умовах австрійської монархії, що роз'їдає й руйнує селянські родини, не дає розгорнутих образів своїх героїв. Лише побіжно згадує вона про селянського порадника-вчителя, який хоч і має цісарську платню, але таку, що „її

забагато — щоб вмерти, а замало — щоби жити“. Цієї постаті зовсім немає в „Землі“. Тут лише згадується, що менший син ледащо і йде до циганки, а старший в казарму — так руйнується ідилічне життя старих батьків. Згадувані твори дають первісний обрис майбутнього великого твору.

В „Землі“ всі побічні постаті усунуто, опукло окреслено Івоніку, його дружину, Михайла і Анну, Саву і Рахіру. Таке обмежене коло героїв повісті дає авторці можливість глибоко заглянути в душу кожного з них, змалювати їх складний душевний світ, створити переконливі багатогранні образи.

Якщо Івоніка й Михайло є носіями чесною щирою любові до землі, а Марійка й Анна ідеалом дружини для таких хліборобів, то Сава й Рахіра є носіями сільського честолюбства й захланості.

На ставленні героїв до землі і побудовано соціальний конфлікт, що закінчується трагічно для всієї родини Івоніки.

До цієї повісті в західноєвропейській літературі були вже тематично подібні твори. Пригадаймо „Селяни“ О. Бальзака, „Землю“ Е. Золя, роман Раймонда „Селяни“.

Повість О. Кобилянської відмінна насам-

перед тим, що в ній мало натуралістично-побутових деталей. Її найбільш цікавить психологія героїв, але соціальне тло повісті змальоване надзвичайно реалістично, художня правда повісті розкриває широку картину життя селянства в умовах соціального й національного гніту австрійської монархії. А замість натуралістично-побутових деталей маємо майстерні романтичні картини народних звичаїв, ритуалів, вірувань. Описи природи гармоніюють з душевним настроєм героїв, доповнюють реалістичні картини, доносять смислові й психологічні образи повісті.

Л. Українка підкреслює ще одну особливість творчої манери О. Кобилянської. „Самые реальные картины она постоянно сопровождает лирическими отступлениями, которые напоминают симфонии, где впечатления пейзажа и движения души сливаются в одну нерасдельную гармонию“. Це найбільше помітно в повісті „Земля“.

Повість „Земля“ є одним з найвизначніших творів ХІХ ст. про селянство не лише в українській, а й у світовій літературі. Вона відкриває перед читачем цілий світ благородства, душевної краси і сили українського трудового селянства.

В автобіографічних листах О. Кобилянська розповідає про своє перебування в с. Димках (на матеріалі цього села написана повість), про свої настрої того часу, що дають багато для розуміння „Землі“. Так, в одному з них О. Кобилянська пише: „Де є народ, там і культура й сила буде—де його нема, не буде й бити тієї нації“.

Поетизуючи село, його природу і людей, О. Кобилянська бачить в ньому основне джерело творчих і духовних сил народу. Ці погляди зберігає вона й у пізніших творах. Так, у своєму останньому романі „Апостол Черні“ письменниця знову повторює такі думки: „Подумайте про Шевченка, про Франка і інших „глубін“,— що вийшли не з іншої верстви, як „Черні“,— говорить О. Кобилянська, захищаючи погорджуваний народ.

Звідки у письменниці таке тонке розуміння і відчуття мрій і ідеалів селянства? Ольга Кобилянська бачила в буковинському селянстві ту компактну масу народу, що найбільше протистояла германізації, не піддавалась їй, зберігаючи свій національний уклад життя, свій побут, свої звичаї. Очевидно, звідси й постали деякі думки письменниці про потребу збереження вікових

традицій і незмінності селянського життя. Ніякого консерватизму у письменниці тут не було. Навпаки, її герої вимагають од народу працювати не лише за плугом, а й стреміти до вищих ідеалів державного й громадського життя:

„Народ, повторюю, що хоче бути і остатись великим, не сміє орудувати самим лише плугом, але також і зброєю і мусить мати традиції серця героїчні“,—говорить Іван Чорний („За ситуаціями“).

Письменниця рішуче виступає проти політичних компромісів, підносячи національну честь понад усе, картає зраду інтересів свого народу, як найгірший злочин.

Той же Іван Чорний так говорить про це: „Нехай, щоб інші надавалися до такої підлості зраджувати за гроші свою батьківщину. Нехай, щоб інші. Але член тої, хоч тепер пригнобленої і глибоко пригнобленої народності, що мала таку пісню, як мають її українці, не смів так низько власти, не смів, хоч би мав і самогубством скінчити“.

Письменниця вірить у народ, вірить у його кінечне визволення від німецької неволі (не даремно слова хоч тепер,

підкреслені авторкою). Перед нею лише питання—де запорука цього визволення?

Борючись проти германізації, Ольга Кобилянська бачить єдиний порятунок в орієнтації на слов'янські народи, і в першу чергу на народ, що зумів створити свою наймогутнішу слов'янську державу — на Росію:

„Захоплюватись її прегарною літературою і любити всю велич, всю будущину того колоса, котрий будь-що-будь чимраз більше споміж політичного й культурного руху великих народів зростає, грозить і виблискує“.

Ось як пояснює своє русофільство Аглая (звідти ж).

В уста своїх героїв вклала О. Кобилянська погляди на культуру російського народу, як культуру майбутнього, культуру великого благородства і переваги над реакційною філософією Ніцше. „Я надзвичайно ціную і люблю літературу великоросійську... Візьмим лиш на розвагу такого Толстого. Чи не Магомед він якогось рода? Цікаво, чий світ побідить: чи його чи Ніцшого? Мені видиться, що його, і, що над Ніцшим перейдуть, мабуть, вже незадовго до дневного порядку. Розуміється, що вона буде знати Толстого; чи знає „Крейцерову

сонату?" Ну ця соната насуває вже думок не абияких, а в душі оставляє *tabulam rasam*, особливо ж у жінок... Німецький ум не створив би чогось подібного..." — Так заявляє одна з героїнь письменниці.

Та це були сподівання і мрії, а поруч була жорстока дійсність, і треба було шукати точку опори тут, в рідній Буковині. Ольга Кобилянська, що писала здебільшого про інтелігенцію, знаходила цю точку опори насамперед у селянстві. Її фантастично-символічні, напоєні тугою оповідання не є даниною декадансу, як дехто намагався це пояснити, а хіба розрядкою серцеві в важких умовах австрійської монархії. А оповідання часів першої імперіалістичної війни 1914 року „Назустріч долі“, „Лист засудженого жовніра“ ще більше підкреслюють патріотизм письменниці, її орієнтацію на народ і ненависть до німців.

50 років гордо несла вона українське слово в маси, пробиваючи мур темряви і поліційних перепон. Свого читача знайшла Ольга Кобилянська серед свого народу і на великій батьківщині. Бажання творити для свого великого і єдиного народу, хоч і розмежованого штучними кордонами, було основою життя письменниці:

„Пишучи щобудь, довше чи коротше, я лиш одно мала в душі: Україну, ту велику, пишну, пригноблену Україну, її одійнічище“,—говорить Ольга Кобилянська в своїй автобіографії, писаній у 1927 р.

З Україною наддніпрянською письменниця мала міцні зв'язки. Беручи жваву участь у її громадському й культурному житті, вона стежила за українською літературою, брала сама участь у літературних збірках, альманахах і періодичних виданнях, підтримувала листовні зв'язки з українськими письменниками, зокрема з Михайлом Коцюбинським, якого дуже шанувала й любила. Наприкінці 90-х років О. Кобилянська приїздила на Україну до Києва і після цієї подорожі з захоплення писала М. Коцюбинському, що всі свої кошти вона б радо віддала за поїздку на Україну, бо та для неї—найкраща розрада і відпочинок. Україну радянську письменниця привітала як радісне здійснення своїх мрій про вільну батьківщину. Так в одному з приватних листів до М. Біляча в 1927 році О. Кобилянська писала: „...можу тебе сказати і радісно вітати, що там, на Україні, йде інтенсивно праця й українське культурне життя йде великими кроками вперед“.

ед, з чого виходить, що там українська культура процвітає й розвивається“.

О. Кобилянська не пориває зв'язків з радянською Україною, надсилаючи свої твори до радянських періодичних видань. Тут друкує вона свої оповідання „Огрібний, сонце“, „Не вислухав господь“, перші розділи великої повісті „Апостол“. Твори письменниці видаються й перевидаються українськими радянськими видавництвами.

В 1940 році, коли Червона Армія пришла до Буковини, і гірська частина України'єдналася з своєю великою батьківщиною, письменниця писала про свою попередню творчість: „Колись, нарікаючи на катів єврейських, мріяла і писала я: „летіти високо-високо. Так високо, щоб їх (катів) голови не доходили до моєї висоти, а руки щоб не дотикались до мене“ („Цвіт культури розвивається“).

Вітаючи прихід Червоної Армії і воз'єднання українських земель в єдиній радянській державі, письменниця знову підкреслила те, що вона стверджувала всією своєю творчою практикою — свою любов до народу і ненависть до його германізаторів: „В мене завжди серце боліло, а мої

голуб'ята внуки мусили вчитись чужою, важкою і незрозумілою“ (звідти).

Від високих своїх ідеалів не відступив письменниця до кінця життя. Її віра в Радянську Україну була вірою всіх буковинців. З цією вірою населення Буковини виступало проти німецько-румунських загарбників, з цією вірою воно повернулося до своєї держави — Радянської України.

